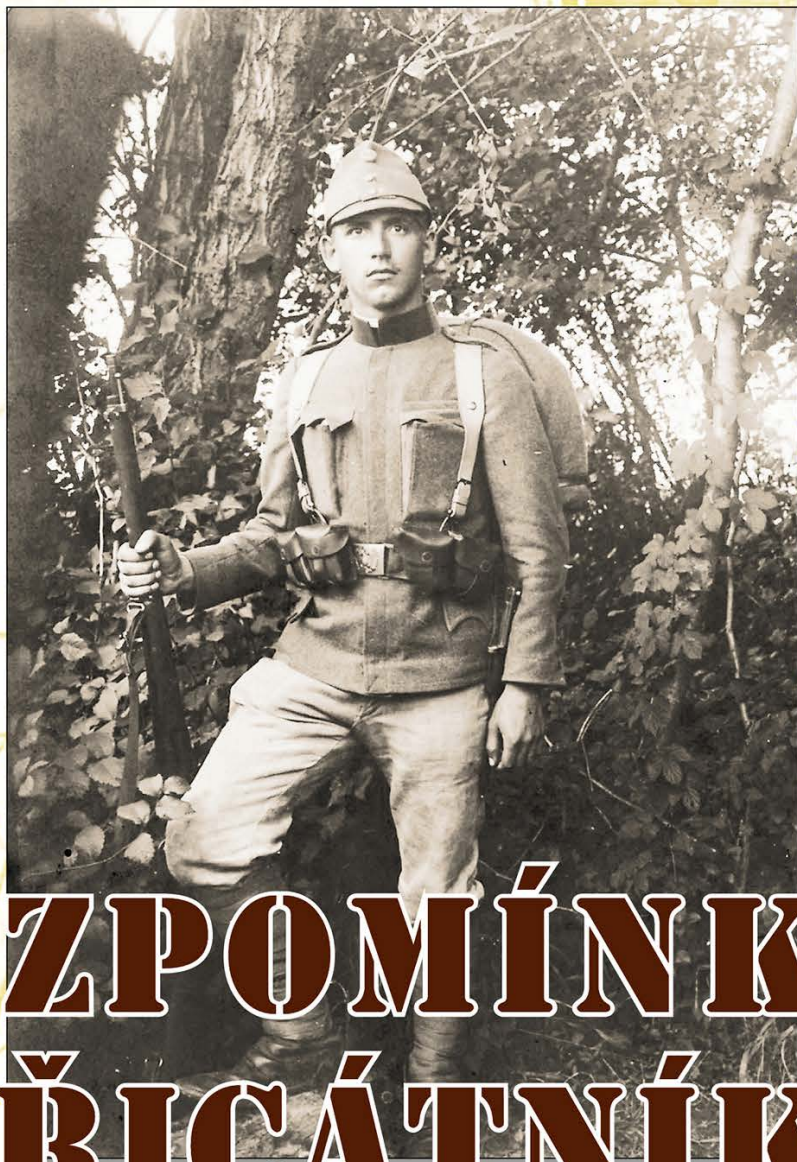

JAROSLAV RÖSZLER

VZPOMÍNKY TŘICÁTNÍKA

PAMĚTI VOJÁKA 30. PLUKU Z KONCE PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY

Vzpomínky třicátníka

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.pointa.cz
www.albatrosmedia.cz

Jaroslav Rössler

Vzpomínky třicátníka – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2026

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

JAROSLAV RÖSZLER

VZPOMÍNKY TŘICÁTNÍKA

PAMĚTI VOJÁKA 30. PLUKU
Z KONCE PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY

2026

● ■ pointa

Předmluva

Vzpomínky třicátníka jsou vzpomínky mého dědečka na závěr první světové války. Název přitom neodkazuje k jeho věku, ale k „třicátníkům“ – příslušníkům 30. pěšího (později střeleckého) pluku, v jehož řadách sloužil.

Kdybych měl říct jediné slovo, které se mi vybaví, když se řekne děda, bylo by to vyprávění.

Děda s babičkou se kolem roku 1980 přestěhovali ze svého domku do tehdy nového bytu 1+1 na sídlišti. Na stejném sídlišti jsme bydleli i my, takže jsem k nim jedno období chodil ze školy na obědy. Kromě běžných rodinných návštěv si nás s bratrem čas od času brali také k sobě z pátku na sobotu přes noc.

Život v malém bytě se odehrával především v kuchyni. Věnovala se nám hlavně babička pendlující mezi kuchyňskou linkou a námi dětmi u stolu. Vždycky něco dobrého koupila nebo uvařila – třeba bramborové placky s tvarohem. K tomu někdy přidala i kofolu, kterou jsme doma měli zakázanou, a byli jsme v sedmém nebi.

Děda zpravidla vše pozoroval ze své zvláštní židle postavené zády k oknu, aby měl přehled po celé místnosti – tedy pokud zrovna nebyl schovaný za novinami, které měl předplacené a na které se vždycky těšil. S babičkou se dalo blbnout, děda byl o něco vážnější. Ne okázale, ale přirozeně. Snažil se nám vždycky něco předat, vysvětlit nebo vstípit.

A děda byl taky ve válce. To bylo něco v mých klukovských očích! Přestože to byl ten nejhodnější děda, požíval u mě vážnost, jakou neměl žádný jiný dospělý.

Tehdy nebyl internet, počítače ani mobily a v televizi běžely pouhé dva programy. Co tedy s námi dětmi? Hrály se hry – karty, kostky, šachy, *Člověče, nezlob se*. A když nás to už nebavilo, ale ještě se nechtělo jít spát, obvykle následovala prosba doprovázená psím pohledem: „Dědo (babi), vypravuj!“

Oba vyprávěli krásně. A měli také co. Za jejich dlouhý život, od dob Rakouska-Uherska, se toho tolik odehrálo. Většinu toho, co jsem vídal v televizi nebo se učil ve škole, oni skutečně zažili. Nejčastěji vyprávěli o Rumunsku, kde na přelomu třicátých a čtyřicátých let oba pracovali v textilní továrně českého majitele. A často – zejména ze strany dědy – se řeč stočila i k první světové válce.

Babička na ni měla vlastně jedinou vzpomínku. Je malým dítětem a na kolenou ji houpá vysoký muž v uniformě. Teprve později se dozvěděla, že to byl její tatínek. Už ho nikdy neuviděla.

V roce 1917 si na východní frontě při noční hlídce zapálil cigaretu. Světélko v temnotě neušlo pozornosti ruského vojáka na druhé straně.

Paradoxem bylo, že do války vůbec nemusel. Jako kvalifikovaného soustružníka o něj měla zájem plzeňská Škodovka¹⁾. Prababičce se však nechtělo tak daleko stěhovat, a tak odešel na frontu. Před odchodem vyslovil přání, aby mu v případě, že se nevrátí, jeho žena Stefanie zůstala věrná. To také dodržela – až do své smrti v roce 1973.

Děda byl starší a válku zažil na vlastní kůži. Vyprávěl, že sloužil u šturmbatillonu,²⁾ což podle něj znamenalo, že museli jít všude jako první. Když byl hlad, vařili si prý polévku z lebedy. „Je to taková žlutá kytky, roste tady kolem paneláku. Když mi ji přineseš, uvařím ti ji,“ říkal. Dnes mě mrzí, že jsem jeho nabídku nikdy nevyužil. Zato jsem si vyprosil jeho vojenský kufr – malou dřevěnou truhlu, se kterou jsem pak jezdil na tábory. Dodnes ji mám.

Z ucelenějších příhod si pamatuji jednu, kterou jsme po dědovi jako děti často vyžadovali a které jsme se pokaždé řehtali. Vojáci se tehdy přejedli nezralého ovoce a dostali prudký průjem. Polní latrínu tvořila jen fošna přibitá na dvou kůlech nad vykopanou jámou. Blížil se nástup, když to na dědu přišlo. Běžel k latrině a už za běhu si rozepínal kalhoty. Poslední volné místo bylo uprostřed už tak dost prohnuté fošny. Ostatní na něj křičeli, ať si tam neseď, ale marně. Děda dosedl, fošna praskla a vojáci popadali do jámy.

Kapitán pak prý na nástupu velel: „Ty posraný dozadu!“

Časem tu nebyl děda ani babička. A já jsem později často litoval, že jsem tehdy neměl víc rozumu, abych si z jejich vyprávění zapamatoval víc, než co pobral můj dětský mozek.

Jak se ale ukázalo, děda to svým způsobem uměl napravit.

Při jedné návštěvě u táty, během řeči nad jakousi knihou válečných vzpomínek, najednou jen tak poznamenal: „Na půdě jsou po dědovi taky nějaký sešity...“

A tak jsem si od něj odnesl první rukopis – vzpomínky na Ukrajinu. A děda zase vyprávěl. Tentokrát už na papíře, ale stále svým osobitým, lehce archaickým jazykem, který jsem si z dětství dobře pamatoval.

1) Plzeňská Škoda – jeden z největších zbrojních podniků Rakouska-Uherska.

2) Šturmbatillon (něm. Sturmbataillon) – speciálně cvičená úderná jednotka určená k nejtěžším bojovým úkolům.

Půda toho nakonec vydala mnohem víc. Válečné povídky různé úrovně, další vzpomínky, rukopis přednášky, a dokonce i divadelní hru. Úplný přehled uvádím na konci knihy.

Bylo mi líto tyto zápisy jen přečíst a znovu je na další desetiletí uložit. Zvlášť vzpomínkové pasáže mi připadají cenné – zachycují události, o nichž se dnes ví jen málo. Okupační působení rakousko-uherské armády na Ukrajině po brestlitevském míru není podle mého soudu v literatuře příliš zpracováno. Stejně tak pozdější vzpoura pluku v Itálii patří k tématům čtenářsky silným a přitažlivým.

A protože obě tato období – ukrajinské i italské – na sebe časově navazují, nabízelo se je spojit do jedné knihy, která dědovým vzpomínkám dá nový život a předá je dál.

Nezbývalo než se pustit do přepisu rukopisů a provést několik nutných, avšak spíše drobných zásahů: některá dlouhá souvětí zkrátit, vzpomínky rozdělit do kapitol a opatřit je názvy. Celek jsem doplnil o přílohy a dědův životopis. Při tom mi pomohly nejen dochované dokumenty, ale i vyprávění dědova syna Jaroslava, mého táty, jemuž patří dík za to, že mi celou pozůstalost svěřil.

Knihu jsem doplnil vysvětlivkami, jejichž rozsah i podoba byly místy obtížným rozhodováním. Zvlášť u historických souvislostí, které dnes už nemusí být samozřejmé, jsem si musel vystačit s rolí nadšeného amatéra a doufat, že jsem se v detailech zásadně nemýlil.

V zápisech se možná až příliš často objevují dědovy omluvy adresované Ukrajině. Jsou výrazem jeho soucitu s místními lidmi i neschopnosti vyrovnat se po letech s tím, čeho byl jako voják svědkem – a čeho se musel účastnit. Proto jsem tyto pasáže ponechal.

Rozhodl jsem se také nepřevádět vyprávění do současného jazyka. Při pokusech o úpravy se ztrácelo příliš mnoho z jeho rytmu, výrazu i autenticity. Text proto zachovává původní podobu, včetně dobového jazyka i osobních pohledů autora na tehdejší události. Věřím, že si čtenář s tehdejšími způsoby vyjadřování poradí a že mu pomůže lépe pochopit dobu i člověka, který tyto vzpomínky psal.

Radek Rösler

I. ČÁST

UKRAJINA

Pozdravuji Tě krásná, ale zmučená zemi Ukrajino! Pozdravuji Tebe i Tvůj předobry, tak těžce zkoušený lid! Pozdrav můj ať letí po širých lánách Tvé požehnané země. Ať vyprosí v místech těch, kudy my tehdá, v těch dobách neklidných, prošli, odpuštění za utrpení, které jsme učinili Tvému dobrému lidu. Ruka má otvírá starý zápisník a před zrakem objeví se řádek několika slov, hrubě, rukou znavenou napsaných: dat. 13. V. 1918, pochod do Jаланče³⁾ a Jampolu⁴⁾.

Zamrazí mě v zádech při vzpomínce této, cloním si rukou čelo a v duchu přede mnou defiluje dlouhá řada těžce kráčejících znavených vojáků.

3) Jаланеč – pravděpodobně obec Jаланec (Яланець) na Ukrajině, asi 28 km severovýchodně od Jampilu.

4) Jampol – město Jampil (Ямпіль) ve Vinnycké oblasti na Ukrajině. U řeky Dněstr, dnes na hranici s Moldavskem.

Přemítání za pochodu

Kráčíme dle rozkazu do města Jampolu, abychom prý ještě v zárodku udusili selské povstání namířené proti rakouskému vojsku. Těžce, pomalu jde to kupředu. Když vyšli jsme z místa, zapěli chlapi asi dvě či tři písně. Ale s přibývajícím znavením vysychalo nám v krku. Ranec na zádech a těžká výzbroj ohýbá naše mladé hřbety. Kupředu suneme se jako dlouhý had: Pěchota, strojní pušky⁵⁾, dlouhá řada zásobovacích vozů.

Bude to asi přesun na delší dobu, usuzuji maně, ale jinak mysl má tékat z předmětu na předmět. Z tváří jaksi apatických snažím se uhádnouti, jak je asi těmto mým spolubojovníkům zde. A mohu říct, že jdou jako stroje. Snad ani jeden z nich nepřemýšlí, proč se asi ten lid ukrajinský bouří proti nám, když my přece jsme zde ku jeho ochraně. Ach, jaká to ironie, ku jeho ochraně! Věším hlavu obtížen přetěžkou ocelovou přílbou a v mysli ocitám se zpět o několik neděl, ba měsíců:

Prosinec 1917. Zřím se v zákopu na řece Zbruči v Haliči⁶⁾. Jsme po špatném obědě. Ostatně proč říkám po špatném obědě, vždyť je každý den stejně špatný? Tedy dnes jest ten oběd dvakrát špatným, poněvadž Rusové, uviděvše nás choditi pro menáž⁷⁾ po „vrchu“ nikoli v zákopech, počali nás granáty poučovati, že máme choditi „dole“ a nikoli po „vrchu“. To mělo za následek, že mnohý menáž rozlil, nebo i zahodil spěchy, aby už byl v zákopu. To stalo se i mně. Přinesl jsem toho domů, tj. do díry v zákopě, polovic, následkem čehož v břiše holub hlad nestydatě povrkával. Střelba granátu i šrapnelu nám ostatně mnoho neublížila.

Trvala do dvou hodin odpoledne. Když utichla, zvědavě jdeme ku krytým střelnám pozorovati ruské posice. Podezřelé ticho na ruské straně.

Tu pojednou slyš: Zpěv z ruské strany. Však jaký to zpěv! Slovům nerozuměti pro vzdálenost, jen jednotlivé jásavé tóny k nám zalétají. Díváme se jeden na druhého s nepochopením, co to má u Rusů znamenati. Hledíme dopředu přes dráty a nasloucháme. Zní to stále více, jako by se nadšení rozlévalo v srdcích zpěváků. Chvillemi slyšeti i slova jakoby... svoboda...

5) Strojní puška – starší výraz pro kulomet.

6) Halič – historické území ve východní Evropě, dnes rozdělené mezi Polsko a Ukrajinu.

7) Menáž – společná strava.

Větrík však další vezme a jen tušení nám nechává, že tam u Rusů děje se něco kromobyčejného.

A vskutku. Po chvíli jejich bílé praporky objevují se nad zákopem, mávají jimi a na nás kývají. Zvěděli jsme konečně: Bolševická vláda⁸⁾ nabízí příměří! Radostný pocit námi zachvěl. Žádný věřiti nechtěl, že by mělo skončiti to strašné utrpení lidstva a nás všech. Nevěřili jsme. Jen ti ruští vojáci věřili a volali: Mír a svobodu všem národům!⁹⁾ Přemýšlím o tom, jak možné je, aby ta myšlenka krásná, právě u těchto hrubých a málo vzdělaných lidí se ujala. A přece tomu tak. Vždyť mám je před sebou usměvavé a ujišťující, že bude po vojně. Stříletí nebudou a každý ať jde domů, ke svému krbu. Byl bych je objímal, ty dobré Rusy.

A když večer ku kávě jsem s chutí pojídal kus černého chleba, od Rusů mi darovaného, tu měl jsem pocit, že s chlebem tím plyne do nitra mého i kus toho jejich nadšení a přesvědčení.

Brzo však postřehli naši důstojníci, že časté naše schůzky by mohli mít neblahé následky pro naši disciplínu. A proto se to zakázalo. Nesmíme prý s nimi mluvit, dokud se neví, jak to vše dopadne. Zatím se vyjednává, ale připraveni máme být na všechno.

Scházeli jsme se tedy tajně a přímo u Rusů v noci. A když tedy bylo viděti, že jaksi zvláště lnem k bolševickým Rusům, tedy sáhlo pak velení k poslednímu, ale neomylnému prostředku: Přestěhovali nás na jiný úsek. Jenže ty vřelé sympatie v našich srdcích přestěhovati nemohli. Ba naopak. Víra v ideály míru v nás zapustila kořeny tak mocné, že cítili jsme každý, že z nás již bude málo dobrých vojáků ve smyslu rakouském.

Mírová vyjednávání se táhla v Brestu Litevském už několik neděl. Německá diplomacie snažila se různými intrikami zmásti ruské politiky. Německo potřebovalo míru s Ruskem, aby mohlo své divize vrhnouti na západ, kde schylovalo se k vážným věcem. A Rakousko se svými nespokojenými národy, vyhladovělé a znavené, taktéž potřebovalo klidu na východě, neb jižní fronta byla stále v pohybu. Tedy obě mocnosti nutně míru potřebovaly k válce, k dalšímu vraždění. Jen Rusko tu stálo pevně se svým programem: Mír všem národům. Rusko chtělo býti příkladem následováníhodným, leč stálo

8) Bolševici – radikální křídlo ruských socialistů, po revoluci roku 1917 vládoucí strana v Rusku.

9) Po říjnové revoluci vyhlásila bolševická vláda v čele s Leninem snahu ukončit válku a vyzvala bojující státy k uzavření míru bez anexí a válečných náhrad. Dohodové mocnosti návrh odmítly, bolševici proto začali samostatně jednat s Ústředními mocnostmi. Příměří bylo uzavřeno 15. prosince 1917 v Brestu Litevském. V období příměří docházelo na frontě často k „bratření“ vojáků obou stran a k šíření revolučních myšlenek mezi ruskými vojáky.

tu samotno. Bylo mu těžce bojovati s německými intrikami a s vlastním nepochopením i doma.¹⁰

A Německo se svým generálem Hoffmannem¹¹⁾ v Brestu Litevském dovedlo těžiti z této ruské osamělosti. Báli se však přece ruského kolosu. Proto začali jej na kusy trhati. Zaplakala ruská máti, když utrhli jí Němci Ukrajinu.¹²⁾ A když Ukrajinu odštěpili, tu jí nešťastné sami též vládu (ovšem germanofilskou) dosadili.¹³⁾ A jakmile se tento mír podepsal, tu začala tato vláda vladařiti. A jelikož se každé vládě vládne těžko bez pušek a bodáku, tedy prvním počinem novopečené vlády bylo povolati ku své ochraně Němce a Rakušáky pod záminkou obnovení pořádku v zemi.

Brzo však poznal ukrajinský lid tu péči, s jakou jsme „obnovovali pořádek“ v Ukrajině.

Konečně dne 28.2.1918¹⁴⁾ jsme časně z rána překročili ruskými vojáky opuštěné pozice a plným tempem prostoupili jsme přes ukrajinské hranice. K večeru téhož dne máme obsazen bez boje Kamenec Podolský.

Toto překrásné bílé město stejnojmenné gubernie skýtalo nám tisíce rá překvapení. Zejména rázem bylo nám lze zahnatí hlad! Ten prokletý hlad, který už velkou řadu měsíců byl v našich útrokách usídlen.

Vkročení do města bylo téměř jak pohádka pro nás. Krámy a výkladce plné pečiva různého druhu. A jak vše levné! Každý se cpal a nikde pro nic jiného smyslu neviděti než pro jídlo! Ten lid tamní se smíchy udržeti nedovedl, vida nás s takovou chutí polykati. Běda však, i oni naší vinou měli poznati nouzi i hlad!

10) Ústřední mocnosti vůči Rusku uplatňovaly rozsáhlé územní požadavky, které bolševická vláda odmítala přijmout. Také bolševici však hráli o čas, neboť mír potřebovali. Ruská armáda byla v rozkladu, země směřovala k občanské válce a bolševici doufali, že revoluce propukne i v dalších evropských státech.

11) Generál Hoffmann (1869–1927) – německý velitel a vyjednaváč při brestlitevských jednáních s bolševiky.

12) Ukrajina vyhlásila v lednu 1918 nezávislost, velkou část jejího území však ovládali bolševici. Dne 9. února uzavřela v Brestu separátní mír s Ústředními mocnostmi a výměnou za vojenskou pomoc jim slíbila rozsáhlé dodávky potravin a surovin. Šlo o tzv. chlebový mír (Brotfrieden).

13) Němci nebyli spokojeni s tehdejší ukrajinskou levicovou vládou, a proto v dubnu 1918 podpořili převrat, po němž se do čela Ukrajiny postavil hejtman Pavlo Skoropadskij (1873 až 1945), bývalý generál carské armády a velkostatkář.

14) Šlo o součást operace Faustschlag („Úder pěstí“). Poté, co Rusové v Brestu nechali vypršet německé ultimátum, zahájila 18. února 1918 německá a po jistém váhání i rakousko-uherská vojska rychlý postup do vnitrozemí bývalého carského Ruska. Rozkládající se ruská armáda kladla jen malý odpor a bolševická vláda byla nakonec nucena podepsat brestlitevský mír.

Zbytky ruské armády, pokud její příslušníci byli domovem v Ukrajině, v hloučcích ubírali se každý domů. Když stalo se, že takový houfec byl námi dopaden, byl pro lepší jistotu odzbrojen a propuštěn dále. Rakouské velení dobře tušilo, že by se nám špatně v Ukrajině hospodařilo, když by lid měl zbraně doma. Proto se dopadeným zbraně odebíraly. Přece však bylo slušné procento vojáků, kteří přišli domů s celou výzbrojí. Snad také tušili, že ji budou ještě potřebovat...

Po obsazení Kamence jdeme dále do srdce Ukrajiny, tempem denních tak třicet kilometrů. Až dochází naše divize¹⁵⁾ k důležitému železničnímu uzlu Žmerynce. Tam dostali jsme rozkaz (naše šturmkompanie) ve Žmerynce zůstatí ku obraně armádního velitelství, jehož hlavním představitelem byl generál Hoffmann.

Ostatní pluky společně s Němci obsazují širé lány krásné Ukrajiny od Kyjeva až po Oděsu a ano, až k Chersonu.

Prvé dny po obsazení země byl jakýsi klid. Klid před bouří. Lid žil v bláhové domněnce, že když je už po válce, že bude už dobře. Brzy ale přišli k poznání opačnému. Sedmdesáti tisícům rakouských vojsk, a ještě jednou tolika Němců, jest armáda, která něco spotřebuje a něco stojí. A toto břemeno uvaleno na ukrajinský lid. A nejen to! Když po celé širé Rusi zazněla píseň svobody a idea revoluce zatřásla sloupy soukromého vlastnictví, ze strachu před odvetou i v Ukrajině utekla šlechta ze svých dvorů a zámků, i ukrajinský lid následoval ruského příkladu, rozdělil si půdu i dobytek panský mezi sebe, jenže s námi a Němci pod ochranou bajonetů vracely se starí vlastníci zpět a požadovali vrácení majetku.¹⁶⁾ Byly z toho bouře nevole a nespokojenosti mezi lidem, který počal chápat, co že to má za vládu. A nám začalo zase svítati, k jakému pořádku jsme zde. Míra utrpení ještě nebyla doplněna, mělo to hlavní teprve přijíti.

Rakousko i Německo nemělo na tom dosti, že sami vyžíráme zem. Obě země válkou vyčerpané hodlaly z Ukrajiny učiniti pro další vedení války svou zásobárnu. Transport za transportem, samé obilí, mouka a potraviny vůbec, opouštěl Ukrajinu. Za nějaký čas už nebylo pečiva za výkladem k vidění, ani

15) Rakousko-uherská 54. střelecká divize. Autor byl příslušníkem jejího úderného praporu (sturmbataillon), který po reorganizaci armády tvořili úderné roty (sturmkompanie) z jednotlivých, divizi podřízených pluků, včetně autorova 30. střeleckého pluku.

16) Původní ukrajinská levicová vláda zahájila přerozdělování velkostatkářské půdy rolníkům. Za režimu hejtmána Skoropadského však byla tato opatření zrušena a původní vlastníci začali s podporou německých a rakousko-uherských vojsk požadovat navrácení majetku. To vyvolávalo mezi rolníky značnou nespokojenost.

k dostání. Nastával nedostatek. Židovská spekulace vyhnala ceny všeho do výše a během několika měsíců jsme hladověli zase jako na frontě.

Když mužíci nepřivezli obilí na trh k prodeji, nařízeny nucené rekvisice¹⁷⁾. Ukrajinský mužík měl pocítit, jaké to má pány v zemi. A dobrý tento lid, jinak by byl s námi srdce rozdělil. Když však surově bylo mu vzato skoro poslední od úst, zatínal pěstě, vymlouval se a místy docházelo i k tomu, že prostě rekvizici rozezlení sedláci vyhnali z vesnice. Se zlou se však potázali. Rakouská svrchovanost nesnesla takového jednání. V podobných případech ukládány válečné kontribuce¹⁸⁾ vesnicím v takové výši, že si lidé vlasy rvali a k Bohu o smilování volali. Násilím měl býti ukrajinský lid donucen k poslušnosti. Vojsku dány rozkazy bezodkladně trestati každý projev vzdoru, neb dokonce vzpoury.

Když ranou z revolveru vypálenou padl germanofilský představitel ukrajinské vlády¹⁹⁾, bylo nám jasno, že jest to jen výstraha. Výstraha nám. Mělo to býti znamením, že trpělivost Ukrajiny je vyčerpána, že je odhodlána brániti své životy i majetky třeba násilím. A hned na to propuknuvší bouře a povstání na několika místech to potvrdila. Místo země zaslíbené, jakou nám byla na počátku, stáli jsme na sopce, kde vřelo to pod námi jako v kotli.

V myšlenkách vrátil jsem se zpět celé měsíce. Zastavení se kompanie²⁰⁾ mě vrací k životu. Krátký odpočinek, což vítáme a již sedíme, kde se dá. Ten na mezi, ten zase pod mezí a tak dále. Ač den celkem pošmourný, slunko se celý den neukázalo, přec každý spocen se utírá. Sedím a si hovím, až pojednou volají mé jméno. Ozývám se! Po chvíli již rozkazem určen jdu s několika ještě druhy napřed do nedaleké vesnice jako ubytovatel. Jsem celkem rád. Pospícháme, abychom včas, než dojdou, opatřili byty.

17) Rekvisice – zabavení majetku z moci úřední.

18) Kontribuce – nucený peněžní poplatek vybíráný vítěznou armádou od obyvatel obsazeného území.

19) Snad měl na mysli atentát Hermanna von Eichhorna (1848–1918), pruského polního maršála a vojenského správce Ukrajiny provedený radikálním socialistou Borisem Donskojem 30. 7. 1918 v Kyjevě. Von Eichorn však nebyl představitel vlády a atentát byl proveden bombou.

20) Kompanie (kumpanie) – rota.

Noc u sedláka

Mnoho nemluvíme, jsme všichni znaveni. Raději by každý shodil ze sebe těžký tlumok a lehl si. Objevují se první chalupy a před vsí na silnici zástup zvědavých lidí. Byli asi zpraveni o našem příchodu nějakým poutníkem, že vojsko jde. Nyní u nás zjišťují, zda my podle „jejich“ Austrijci či Germáni?

Zjistili, že „my“ Austrijci. Několikaměsíčním pobytem v Ukrajině jsme si my, Češi, značně osvojili jejich jazyk, což oni všude rádi viděli. I zde počali nás vodkou uctívati. Nebylo ale času na nějaké uvítací řeči ze strany naší. Museli jsme, než kompanie dojdou, opatřiti, rozdělití a správně označiti byty. Svému úkolu jsme zadost učinili. Lid klidně nás, až na malé výjimky, přijímal. Vesnice nevelká a když prapor přišel, roty se rozešly a ubytovaly.

Nevím dodnes, zda stalo se to náhodou, že když se vše ubytovalo, já naposledy neměl kde spát, neb bylo-li to zvláštní řízení osudu. Já, ještě se dvěma hochy, nedostali se pod střechu. Kvapem se blížící noc nutila nás něco si najíti. Noci byly tenkrát, ač v máji, velmi studené. A daleko od kompanie bylo zakázáno se vzdáliti, neb prý jsme již v pásmu povstání.

Co platno. Sebrali jsme rance, pušky a celá trojice šli od stavení ke stavení – od zklamání ke zklamání – všude již vojáci. Setmělo již a my stále venku. Až posléze, značně stranou vsi, zahlédneme světélko. Nedbáme již toho, že jsme se vzdálili od praporu, míříme ku světlu.

Malý domek, venku v ohradě patrně nás cítě, řehtal kůň. Před domkem na zápraží sedí starší muž, klidně pokuřuje. Spatřiv vojáky jde nám v ústřety. Ptáme se, zda možno u něho přenocovat. Možno, možno, ujišťuje nás. Vede nás do jizby, kde při světélku kahance vaří žena večeri. Dvě děti válí se po zemi, ani se nás nebojí. Odkládáme výzbroj a rezolutně prohlašujeme, že pro kávu do vsi nepůjdem, že je to daleko a že ani ta černá brynda za to nestojí. Mužik nás poslouchá, rozumí nám. Chápe, že jsme znaveni a poroučí ženě, by nám uvařila čaj. Dáváme se s ním do hovoru. Vypráví, že také nedávno se vrátil z vojny. Ví, co je to vojna a lituje nás, mladé, že my tak daleko od mamky. Sdílný a srdečný člověk! Stále si nás prohlíží, chvílemi odchází ven ke koni. Vysvětluje, že chlív pro koně jim vyhořel, že jej musí znovu postavit.

Po večeri rozvázal ještě více náš hostitel. Naříká na zlé časy. Zardívám se, když z jeho vyprávění vyplývá, že my vinni tím utrpením Ukrajiny. A vysvětluji mu, seč mohu, pravé příčiny. Pochopil mě a uznává. Ví, jako voják, že jsme jen

stroje a nikoli lidi myslící. Omlouvám naše hochy (ač si to, jak jsem se později přesvědčil, nezasloužili), že nikomu zlého nečiní, že jsme větev slovanská (my Češi), a tudíž pokrevnými bratry Ukrajinců. Rozumí a usmívá se. Snad mi i věří.

Druzi moji chystají se ku spánku. Jeden projeví obavu, že snad jsme přece daleko od kompanií, kdyby se prý něco v noci stalo.

Sedlák se usmívá a pohlíží okénkem do hvězdné noci. Žena zatím, na jeho pokyn, nám ustýlá lůžko. Dobrosrdečný sedlák. Nám třem stele za pecí a sám s dětmi chce ležet na zemi! Tomu se bráníme. Nechceme, aby kvůli nám se tlačil na zemi. Tam je to dobré pro nás. Ale to zase odporuje on, že prý ví, co vojáci zkusí, a proto ať ležíme pěkně za pecí! Neradi přivolujem.

Chlapci už chrápou, hlasitě dosvědčující, že odebrali se do říše snů. Já nemohu vzdor únavě dnes usnouti. Přemýšlím. Ani sedlák nespí. Kůň venku občas řehtá. Skrze malé okénko vidím kousek bezoblačného nebe posetého hvězdami. Sedlák mě vyrušil z mých myšlenek, zapaluje si dýmku. Sirkou si svítí na pec, zda už spíme. Vida, že já nikoli, ptá se, proč nespím.

„Přemýšlím o té vaší Ukrajině!“ Odpovídám. Kýve vážně hlavou a usedá ke mně. Chvilí bafá ze své dýmky a zdá se, že mi chce něco říci, ale nemá se k tomu jaksí. Pak rozhodí rukama do prázdna, jako by se rozhodl, a praví ke mně: „Vidím na vás, chlapci, že jste dobří lidé, a proto vám něco povím!“ Hoši sice spali, ale on nás myslel všechny dohromady. „Ale zaručte se mi, že na mě nic u svého komanda neřeknete. Mně byste mnoho neublížil, ale co by si počali tito beze mne?“ Praví a ukazuje na zem, kde také již spali žena a děti. Ujišťuji jej, že budu mlčeti. „Vám mohu věřit, aspoň na to vypadáte“ říká ke mně. „A proto vám vše povím. Ukrajina již dosti má austrijské i germánské vlády. Mezi sedláky se dějí přípravy k povstání na všech stranách. Jestli to nebude ještě dnes, stane se tak zítra. Dříve či později. Vadí již, že všechno by se vyvezlo a ukradlo, aby lid ukrajinský měl hlad a bídu. Pro Germány a Austrijce my osévati pole nebudem! Železničáři jsou rozhodnuti žádné transporty ze země nevyvážeti. Třeba i vlaky do vzduchu budou vyhazovati, jen aby zabránili vývozu, kterým tak trpí!“ Když prý Austrijci nemají doma co jísti, ať nechají vojny! To bylo logické, i já jsem přisvědčoval. „Ostatně,“ pravil. „Sám uvidíte, co se bude dít. Buďte na to připraven. Nikomu nic neříkejte, chovejte se tak, jak se nyní chováte a nic se vám nestane.“ Přimlouval se za svůj lid, abychom jej zbytečně netrápili a co v naší moci bude, abychom spíše ulehčili. To jsem již dávno s několika hochy stejného smýšlení činil.

Dopověděl a poklepal mi na rameno. Slezl zase z pece s přáním dobré noci. Po chvíli sedlák spal též. Jen já ještě přemýšlel a dlouho to trvalo, nežli jsem usnul. Cítil jsem tu křivdu celou, jako na sobě. Přemýšlel jsem, jak si počínati,

aby vše dobře dopadlo. Nejen pro nás, ale i pro ten dobrý lid ukrajinský, který raději spí na zemi, aby udělal pohodlí cizímu vojáku, který byl do země dán proto, aby prý tam dělal „pořádek“. V zemi, kde jsou takovíto lidé, není třeba dělat pořádek. Tam si ho lidé udělají sami. Naposled i mne únava zmohla a já zapomněl v tvrdém spánku na celý svět.

Mlha v hustých chuchvalcích se válela po zemi. Slunko pro ni nemohlo vyrazit svou záři, jen jako rudý kotouč viselo v mlze, když nás ráno sedlák budil. „Ve vsi prý již vojáci troubějí,“ pravil. Chvatně se strojíme. I selka už na nohou, poklízí u koně cosi. Ptá se sedlák: „Jak se chlapci vyspali? Zdrávo?“ „Dobře a zdrávo“ odpovídáme. Chce vařit ještě pro nás snídani, nemáme ale čas čekat, a proto se poroučíme. Jde s námi sedlák ven, kde se srdečně loučí s námi, přeje nám zdraví a návratu domů k mamce. Mně dlouho ruku tiskne ve své, mozolné, a znovu připomíná, abych mlčel. Ujišťuji.

Spěcháme ke kompanii. Jdu poslední za chlapci, ještě se ohlédnu zpět a vidím sedláka, kterak hlavu svěšenou starostlivě za námi pohlíží. Spatřiv mě ohlédnutého, ještě rukou kyne na pozdrav. Mizí i s chatrcí v mlze, ale nikoliv v mých vzpomínkách. Dobrý to člověk.

Přicházíme právě k rozdělení kávy. Dostali jsme každý do šálku porci černé špíny. Snídáme. Potom nástup. Počítají nás a ukazuje se, že jeden hoch schází. Snad se opozdil nebo zaspal, vyslovena myšlenka. Ani jedno, ani druhé ale nebyla pravda, neb hoch vůbec nepřišel. Kam se poděl, dodnes krom něho nikdo neví. Možná, že zběhl, neb se stal obětí msty podrážděného lidu? Kdož ví.

Nastupujeme pochod k cíli konečnému, Jampolu. Chlapci po dobré snídani ladí hlasy. Když slunko konečně se z mlhy probralo, byli jsme již hodně daleko za vesnicí Jalančí. Chladno bylo, ale pěkně se to po vydatném spánku mašírovalo²¹⁾. Hoši zpívají, zrána jsou veselí. Jsou, pravda, mladí, ale přec by měli více uvažovat, proč zde jsou a co se od nich chce. Nikoli jen zpěvem chmury zaháněti a pak jako stroje rozkazy poslušně plniti. Měl jsem bohužel dosti příležitostí viděti, co ve své slepé poslušnosti k nadporučíkovi dovedli udělati. Dodnes na to s hnusem vzpomínám. Snad to je už v povaze našeho lidu, že tak otrocky dovede býti cizímu poroben, ale svému nikoli.

Oběd měli jsme v poli. Chudý velice. Ačkoli v Ukrajině byl přiděl na vojsko slušný, ukázalo se, že páni se domnívají, že hladem se nám stáhly útroby. Proto na nás šetřili i v Ukrajině. Slunce pražilo k polednímu nestydatě přímo do obličeje. Vody naprostý nedostatek, trpěli jsme po slaných fazolích žízni. Asi

21) Mašírovat – pochodovat.

po druhé hodině odpolední, když jsme byli zase hodně ztrmácení, zatačí se silnice náhle prudce dolů. A záhy objeví se nám nádherné panorama Jampolu.

„Konečně!“ voláme vyprahlými hrdly. Rázem padá z nás únava. Každý oči, jak se říká „na stopkách“, se cítí unešen pohledem na krajinu. Městečko Jampol je nevelké, asi 8 tisíc obyvatel. Leží na hranicích v údolí mezi Ukrajinou a Rumunskem²²⁾. Hranici tvoří stříbrná, v dáli se vinoucí řeka Dněstr. Pohádkový Dněstr, opředený tisíci báji a legendami. Čím je nám Čechům Vltava, Slovákům Váh, tím je Ukrajincům Dněstr. Městečko skromné, malebné. Ve spoustě zeleni stromů jen několik budov význačných se bíle odráží v zeleni.

V popředí města stojí jakási bílá budova. I z dáli se zdá velikou. Jeden kolega, za námi jsoucí, mimovolně prohodí: „V tom bílém velikém baráku bych chtěl dnes býti na noc, tam bude dobrý kvartýr²³⁾.“ Mělo se mu, i nám, všeho toho štěstí dostati. Pro nedostatek místa ve městě ubytovali nás v onom velikém bílém domě. Byla to okresní věznice. Prázdná, neb v době bolševického převratu vězni uprchli. Proto byla velice pro nás vhodná, jak sám pan nadporučík uznal.

Mysleli jsme, že až přijdem do Jampolu, uvidíme hrozné věci. A zatím ticho, jako v hrobě. Teprve se to chystá, šuškal se mezi důstojníky.

Abychom ale nezaháleli, museli jsme cvičit a hodně hýbat se na povel před praporem velitelem hejtmanem²⁴⁾ Griesslem. Ten s námi rád před Ukrajinci, třeba na náměstí, dělal třikrát „nieder!“²⁵⁾. Aby se přesvědčili, jak disciplinovaná je rakouská armáda. Že je na ní spolehnutí a v každém případě. Ostatně ta příležitost naší spolehlivosti se brzy ukázala. A vidělo se. Budiž naší hanbou pro věčná léta, že jest na nás spolehnutí. Rakousko nás přece jen naučilo poslouchat, krom několika, kteří se za jakýchkoli okolností ukázali lidmi, nikoli stroji – Rakušáky!

22) Dnes mezi Ukrajinou a Moldavskem.

23) Kvartýr – přechodné ubytování.

24) Hejtman – důstojnická hodnost, dnes přibližně kapitán.

25) Nieder! – německy „K zemi!“, povel vojákům k ulehnutí. Obvykle následoval povel Auf! („Vztyk!“).

Zpřetrhané dráty

Několik dnů klidně uplynulo, my málem bychom zapomněli, že jsme v povstaleckém pásmu, jak se říkalo. Pěkně jsme execírovali²⁶⁾ každý den, jako v mírových dobách. Až jednoho jitra dovídáme se, že město Jampol jest od světa telefonicky i telegraficky odříznuto. Povstalci na všech stranách prý přerézali vedení.

Nastal ruch a kvap. Rozesílají se silné patroly²⁷⁾ do celého okolí. S jednou takovou patrolou odcházím i já, rozkazem určen. Účel naší cesty byl následující: Jíti podél telegrafního vedení až na místo přerušení. Tam čekati, až dojde civilní hlídka od telegrafu a závada bude odstraněna. Při tomto pilně sledovati okolí, vesnice atd. Podezřelé věci hlásiti!

Jdeme celkem rádi. Na vojně každá změna baví, třeba by za nic nestála. Za veselého hovoru nám cesta rychle ubíhá. Když máme asi 8 km cesty za sebou, docházíme ku sloupu, z něhož visí smutně dolů kusy drátu. Vítr jimi pohrává. Stojíme v liduprázdné krajině. Před námi sice nedaleko vesnice, ale ani z jednoho komínu se nekouří. Známka to pro nás podezřelá. Rozhodnuto, by dva zůstali u sloupu a dva druzí půjdou se podívat do vsi. Nabízím se jíti. Moje zvědavost mě nutká spatřiti, co se tam děje. Jdu společně s jedním chlapcem. Silnice se zahýbá do vrchu. Vpravo nad vsí zvedá se jakýsi hřeben, pod kterým teče říčka a za říčkou teprve se rozkládá do stráně dědina. Sešli jsme z cesty a jdeme do vrchu hřebenem v naději, že z vrchu bude lepší rozhled.

Neklamali jsme se. Po chvíli máme před sebou vesničku jako na dlani. Pátravě hledíme do návsi, však podivno, nikde živé duše. Udiveni vrtíme hlavami, co to znamená? „Snad bojí se, že se v jejich blízkosti stalo to zpřetrhání drátu. Proto se třeba na čas někam uklidili.“ míní můj soudruh. To nechci věřit! Ležíme vedle sebe na břiše, hledíme do hlubiny vsi skoro čtvrt hodiny, abychom něco vypožorovali, ale za celou dobu jsme spatřili toliko asi dvě ženy přejíti, pár dětí, muže ani jednoho. Náhle však upoutal moji pozornost jakýsi pohyblivý pruh v dáli doprava od nás. Upozorňuji soudruha na něho. Pohleděl v tu stranu a bledne. Snad viděl lépe než já, neb praví ku mně: „To

26) Execírovat – provádět vojenský výcvik.

27) Patrola – vojenská hlídka.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Vzpomínky třicátníka.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.